

Тема 3 Суб'єкти цивільного та торгового права зарубіжних країн. Представництво

1. Правоздатність фізичних осіб
2. Дієздатність фізичних осіб
3. Поняття юридичної особи. Ознаки юридичної особи
4. Види юридичних осіб
5. Порядок утворення юридичних осіб
6. Правоздатність юридичних осіб
7. Поняття представництва
8. Представництво в праві Англії і США

Фізичною особою в цивільному праві зарубіжних країн є людина, окремий громадянин (даної чи іншої держави) або особа без громадянства. Визнаючи кожного суб'єктом права, та чи інша держава встановлює його правовий статус, положення стосовно держави, її органів, інших фізичних та юридичних осіб. Цивільно-правовий статус (*цивільна правосуб'єктність*) фізичної особи визначається її здатністю мати цивільні права та обов'язки (правоздатність), своїми діями набувати та здійснювати їх (дієздатність).

У *Німецькому* законодавстві використовуються три терміни: правоздатність, дієздатність і деліктоздатність. Деліктоздатність розглядається як здатність громадянина нести цивільно-правову відповідальність за шкоду, заподіяну його протиправними діями.

У *Франції* закон не розрізняє окремих категорій правоздатності й дієздатності, застосовується єдиний термін «*capacite*» (у значенні право- та дієздатності); будь-який громадянин з досягненням повноліття стає здатним до всіх актів цивільного життя. Однак судова практика й теорія розрізняють правоздатність і дієздатність.

У праві *Англії та США* правоздатність і дієздатність визначаються єдиним терміном «правова здатність». Судова практика виділяє «пасивну правову здатність», яка за змістом відповідає правоздатності, і «активну правову здатність» та «здатність до вчинення правового акту», що відповідають за змістом поняттю дієздатності.

Приписи цивільних законів щодо осіб мають важливе значення для цивільного обороту, оскільки встановлюють коло учасників, їхній статус, межі здійснення прав, межі відповідальності тощо. Разом з тим, слід мати на увазі, що цивільні закони лише частково визначають правове положення фізичних осіб, навіть під час укладання цивільно-правових угод. Оскільки їхній статус визначається й конституціями держав, низкою законів публічного, а також торгового, корпоративного права, окремими законами, щодо певних професійних об'єднань чи інших груп людей і т. ін.

Правовий статус фізичних осіб у всіх країнах, що розглядаються, врегульовано законами. У країнах з кодифікованим цивільним правом цьому питанню відводяться окремі розділи (чи глави, параграфи та ін.) в цивільних кодексах. У Франції — це книга I ФЦК «Про особи». У Німеччині — глава «Фізичні особи» розділу I «Особі» та глава «Дієздатність» розділу 3 «Угоди»

у книзі I НЦК «Загальна частина», а також книга IV НЦК — «Сімейне право».

У країнах прецедентного права норми про фізичну особу закріплено в законах, однак єдиного акта з цього питання не існує. У Англії діють спеціальні закони, в яких містяться норми про правове положення фізичних осіб: про шлюб та сім'ю, про правову допомогу неповнолітнім та ін. У США такі закони знаходяться в компетенції окремих штатів, єдиного закону федерації немає.

Правові норми щодо статусу фізичних осіб реалізують у праві зарубіжних країн принципи свободи та рівності. Свобода в цивільному праві виявляється в тому, що фізичні особи визнаються самим фактом свого існування як особистості, носії персоніфікованих (суб'єктивних) прав й індивідуальних можливостей захисту, користуються свободою діяльності, основу якої утворює свобода договору та яка передбачає свободу набувати й передавати будь-які майнові блага, а також можуть бути захищені від інших осіб.

Під цивільною правоздатністю фізичної особи зарубіжна доктрина розуміє здатність бути носієм цивільних прав і обов'язків, які допускаються об'єктивним правом даної держави. За правом усіх країн правоздатність виникає в людини у повному обсязі з моменту народження й припиняється зі смертю. Окремі права, можливість реалізації яких пов'язана з певними особистісними та фізіологічними особливостями людини, можуть виникати тільки з досягненням певного віку (батьківські права, шлюбні (подружні), права усиновлювачів, опікунів, піклувальників тощо).

Основним для всіх правових систем є принцип *рівної цивільної правоздатності*. Уперше, як зазначалося, його було проголошено у Французькому цивільному кодексі (ст. 8 ФЦК: будь-який француз користується цивільними правами). НЦК не містить окремої норми про рівність цивільної правоздатності, але цей принцип впливає з конституційних приписів. У праві Англії та США судовою практикою вироблено принцип, згідно з яким «право діє незалежно від осіб».

За правом усіх зарубіжних країн, що розглядаються, цивільна правоздатність притаманна людині як живій істоті і *не залежить від розумових здібностей, здоров'я* тощо.

Правоздатність *не може обмежуватися*, за винятком певних випадків, коли вона застосовується судом, зазвичай унаслідок вчинення особою кримінально-караних дій, і спрямована на заборону займатися певними видами діяльності.

У праві зарубіжних країн існує добровільне (договірне) обмеження правоздатності й дієздатності: відмова за певну винагороду від укладання шлюбу, від подання позову до суду, від заняття певним видом діяльності тощо¹.

За сучасною доктриною в жодній з країн ні за яких умов *не допускається позбавлення правоздатності* — позбавлення фізичної особи всіх цивільних прав — ні за рішенням суду, ні внаслідок адміністративного

акту. У попередні історичні періоди так звана «цивільна смерть» допускалася в законодавстві різних країн.

Припиняється правоздатність фізичної особи в разі смерті або оголошення її померлою (ФРН) чи на підставі встановлення безвісної відсутності (Франція).